

Wat onze tegenstanders verdedigden en als puijkuweel van landsvaderlijke wijsheid roemden, was niet de vrije sociale concurrentie, maar uitsluitend de *concurrentie van particuliere scholen met de scholen van den Staat*.

Schoolinspectie.

Eén der ernstigste grieven tegen het schoolstelsel van '57 lag steeds in het eenzijdig karakter van het School-toezicht, waartoe, ja, niet de letter, maar dan toch de geest der wet drong.

Het Schooltoezicht, in zijne verschillende vertakkingen, strekt zich uit tot het Onderwijs in vollen omvang; het kent als zoodanig de onderscheiding van openbaar en bijzonder onderwijs slechts in technischen zin; zijn werkzaamheid moet *beide* gelijkelijk omvatten, en niet of in eenige gemeente het ééne dan wel het andere soort van onderwijs meer geliefd is, maar uitsluitend of het gegeven onderwijs aan den eisch der wet beantwoordt, is de vraag, die zijn commissie onderzoekt.

Onbeduidend is dit toezicht niet. Inspecteuren en Commissarissen zijn met tamelijk groote macht bekleed. Bovendien van hun gunst of ongunst hangt en voor den bloei eener school en voor het persoonlijk avancement der leeraren, soms veel af. Ze oefenen daardoor een zedelijken invloed, die nog verder reikt dan hun formeel gezag, en zijn op het stuk van onderwijs, meer nog dan de Dagelijksche Besturen, meer nog zelfs dan de Gedeputeerde Staten, de voor de toekomst beslissende macht.

Zou men zulk een invloed van Overheidswege aan een voorstander der vrije school in handen kunnen geven? Zou voor de schoolinspectie, op de gansche lijn harer hiërarchische vertakking, een voorstander der vrije school der Overheid een even welkom en betrouwbaar mandataris zijn, als de ijveraar voor neutraal onderwijs? Was men zeker, dat bij de aanstelling dezer machthebbers nimmer aan partijdige genegenheid voor de Staatsschool een premie van publieke erkenning en officieele waardeering zou worden nitgereikt?

Het spreekt van zelf, dat een enkele benoeming, ter weêrlegging van het verwijt en ter afwering van de onwraakbare beschuldiging met opzet onder de tegenstanders der Staatsschool gedaan en met ophef den volke verkondigd, als uitzondering, den regel bevestigt, *niet* weêrspreekt. Daargelaten, dat ook aldus deze uitzonderingen *zeer* zeldzaam zijn!

Ondanks de neutrale theorie kwam men, na korte aarzeling, dan ook schier allerwege, feitelijk, tot het practisch resultaat, dat, waar dit slechts kon, de schoolinspectie geheel aan voorstanders der Openbare school, in zeer partijdigen zin verstaan, in handen werd gespeeld. Men zag in, dat een tegenstander der staatsschool, ja, voor wetsschending zou terugdeinzen, in zijn ambtelijke betrekking